ECLI:LV:AT:2021:0209.C30292615.7.S
Lieta Nr. C30292615, SKC-68/2021
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2021.gada 9.februārī

Senāts šādā sastāvā:
senatore referente Inta Lauka,
senators Kaspars Balodis,
senatore Ļubova Kušnire

izskatīja rakstveida procesā lietu sakarā ar SIA „TVNET GRUPA" kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 23.decembra spriedumu civillietā VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets", /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ prasībā pret SIA „TVNET GRUPA" par atvainošanās publicēšanu un nemantiskā kaitējuma atlīdzības piedziņu par goda un cieņas aizskārumu.

Aprakstošā daļa

[1] VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets" (pirms nosaukuma maiņas – VSIA „Latvijas Nacionālā opera", turpmāk arī – LNOB), /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/, pamatojoties uz Satversmes 95.pantu, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija) 10.panta otro daļu, likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 7.panta piekto daļu, 21.panta pirmo daļu, Latvijas Nacionālās operas un baleta likuma 7.panta ceturtās daļas 5.punktu, Civillikuma 1635.panta pirmo daļu un 2352.[1] panta trešo daļu, 2014.gada 7.novembrī cēla tiesā prasību pret SIA „TVNET GRUPA" (pirms nosaukuma maiņas – SIA „TV NET"), kurā lūdza:

- uzlikt atbildētājai pienākumu publicēt atvainošanos par prasītāju goda un cieņas aizskaršanu interneta portāla www.tvnet.lv sadaļas „Viedokļi" rubrikā „TVNET komentārs";
- piedzīt no atbildētājas LNOB labā mantisko kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 129 873 EUR, bet /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā mantisko kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 1 EUR katram.

Prasība pamatota ar šādiem apstākļiem.

[1.1] Atbildētāja 2014.gada 4.augustā interneta portālā www.tvnet.lv publicēja rakstu ar nosaukumu „Kā Latvijas Nacionālā opera kļuva par Putina galma publisko namu", kurā žurnālists ar pseidonīmu Olivers Everts nepieļaujami rupji un aizskaroši vērsās pret LNOB valdi – /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ par operas telpu izīrēšanu /pers. H/ privāta pasākuma rīkošanai 2014.gada 29.jūlijā.

Rakstā ietverts šāds teksts: „Tas ir Krievijas mūsdienu monarha Putina galms, kas katru vasaru pulcējas Jūrmalā (ar ZZS politiķa /pers. G/ ielūgumu un atbalstu), un šogad viņiem izdevās arī apgānīt un pazemot mūsu kultūras lepnumu Nacionālo operu, uz vienu nakti padarot to par mūslaiku Hitlera un Staļina mantinieka Putina galma publisko namu.

Ar Nacionālās apvienības atbalstu ieceltā LNO valde ar /pers. C/ vadībā atdevās Kremļa un Putina lakstīgalu diriģentam un patronam /pers. F/, kā arī viņa viesiem par 129 tūkstošiem eiro. Atdevās ciniski un Latvijas nodokļu maksātājus pazemojoši. Jo ar naudu, ko LNO maksājam mēs, esot par maz valdes ambīciju īstenošanai, un tāpēc Operas zāle bija jāpadara par Kremļa bordeli, kurā tusēt bija ļauts kaismīgākajiem putinasosiem ne tikai no Krievijas, bet arī vismaz pāris uzticamākajiem Putina rokaspuišiem no Latvijas – /pers. K/ ar savu sievu un /pers. N/ ar savu sekretāri.

/pers. C/, /pers. E/ un /pers. D/ (LNO valde) atdevās Kremļa galmam Toma Džonsa mūzikas pavadībā un uz krēsliem dejojošu krievu solistu klātbūtnē, atdevās zem galdiem, kas bija klāti ar Putina virtuvē pagatavotiem siltiem astoņkāja salātiem, kraukšķīgiem kalmāriem, sutinātām zandarta filejām ar seleriju biezputru baltvīna mērcē, grilētu Jaunzēlandes jēru un Andalūzijas gaspačo ar omāriem. Turklāt šie galdi bija speciāli ienesti opernama parterā un beletāžā, kur parasti notiek skatīšanās uz skatuvi, nevis uz omāriem un jēra fileju".

[1.2] Publicējot šos izteikumus, atbildētāja aizskāra prasītāju Satversmes 95.pantā nostiprinātās tiesības uz goda un cieņas aizsardzību un pārkāpa likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 7.panta piekto daļu, kas aizliedz publicēt informāciju, kura aizskar fizisko un juridisko personu godu un cieņu un ceļ neslavu.

[1.3] Vērtējot minētās frāzes, secināms, ka LNOB telpu izīrēšana tiek salīdzināta ar intīma rakstura pakalpojumu sniegšanu – orģiju, kuras laikā LNOB vadība „apkalpoja" /pers. H/ un viņa viesus. Izmantojot rupjus un aizskarošus izteikumus, autors lasītajam dod tiešu mājienu, ka /pers. C/, /pers. E/ un /pers. D/ konkrētajā situācijā būtu uzskatāmi par prostitūtām. Šādu rupju un aizskarošu aprakstu publicēšana masu informācijas līdzeklī aizskar prasītāju godu un cieņu, jo raksts ietver rupju personisku apvainojumu, kas mazina prasītāju sabiedrisko novērtējumu, nav balstīts uz faktiem, ir pretrunā sabiedrības morāles normām un ir klaji aizskarošs.

[1.4] Raksta publicēšana sadaļā „Viedokļi" neatbrīvo atbildētāju no atbildības, jo tiesības uz vārda brīvību, tostarp brīvi izplatīt informāciju un paust viedokļus, nav absolūtas. Saskaņā ar Satversmes 116.pantu un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.panta otro daļu tās var tikt ierobežotas, lai aizsargātu personas godu un cieņu.

Apgalvojumam, ka LNOB telpu izīrēšana /pers. H/ privāta pasākuma rīkošanai nav no Kremļa ietekmes brīvs pasākums, bet ir politiskā provokācija, nav faktiskās bāzes. LNOB bauda augstu prestiža līmeni Latvijā. Visiem rakstā minētajiem valdes locekļiem ir laba reputācija, turklāt /pers. C/ /../gadā apbalvots ar IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

[1.5] Atbildētāja saskaņā ar Civillikuma 1635.panta pirmo daļu ir atbildīga par prasītāju goda un cieņas aizskārumu, jo tas radies raksta publicēšanas rezultātā. Līdz ar to nav nozīmes, kāda veida tiesiskās attiecības pastāv vai pastāvēja starp atbildētāju un raksta autoru. Raksts sākotnēji publicēts sadaļas „Viedokļi" rubrikā „TVNET komentārs", kas liecina, ka atbildētāja rakstu pozicionēja kā savu, tādējādi uzņemoties atbildību par tā saturu.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 10.marta spriedumu prasība apmierināta.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 24.janvāra spriedumu prasība apmierināta daļēji, uzliekot atbildētājai pienākumu publicēt atvainošanos par prasītāju goda un cieņas aizskaršanu, kā arī piedzenot LNOB labā kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 50 000 EUR, bet /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 1 EUR katram.

Izskatot atbildētājas kasācijas sūdzību, kurā apgabaltiesas spriedums pārsūdzēts prasības apmierinātajā daļā, Senāts 2019.gada 10.jūlijā nosprieda 2017.gada 24.janvāra spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta, atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

[3] Izskatot lietu atkārtoti Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2019.gada 23.decembrī prasību apmierināja daļēji un nosprieda:

- uzlikt pienākumu atbildētājai publicēt atvainošanos par prasītāju goda un cieņas aizskaršanu interneta portāla www.tvnet.lv sadaļas „Viedokļi" rubrikā „TVNET komentārs";

- piedzīt no atbildētājas LNOB labā kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 3000 EUR un valsts nodevu 354,74 EUR, kā arī noteikt LNOB tiesības par laiku no sprieduma spēkā stāšanās dienas līdz sprieduma izpildei saņemt no atbildētājas likumiskos 6 % gadā no piedzītās, bet nesamaksātās naudas summas 3000 EUR;

- piedzīt no atbildētājas /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā kompensāciju par goda un cieņas aizskaršanu 1 EUR un valsts nodevu 71,14 EUR katram;

- piedzīt no atbildētājas prasītāju labā izdevumus advokāta palīdzības samaksai 3750 EUR, bet valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 10,42 EUR;

- piedzīt no LNOB atbildētājas labā valsts nodevu 1276,94 EUR.

Spriedumā norādīti šādi motīvi.

[3.1] Ievērojot Satversmes 95., 100., 116.pantu, Konvencijas 10.pantu, jāpievienojas pirmās instances tiesas viedoklim, ka konstitucionālā līmenī nostiprinātās tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas un ir ierobežojamas ar mērķi aizsargāt cilvēku reputāciju vai tiesības. Senāts šajā lietā atzinis, ka likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 7.panta piektās daļas, 21.panta pirmās daļas, 28.panta un Civillikuma 2352.[1] panta tvērumā ietilpst arī juridisko personu reputācijas aizsardzība.

[3.2] Apstrīdētajā rakstā pausts autora viedoklis, kas atspoguļo viņa subjektīvo vērtējumu par citām personām, viņu darbībām vai notikumiem, tādēļ tas nevar būt ne patiess, ne nepatiess, lai arī kādam tas šķistu nepieņemams. Rakstā ietvertais teksts atspoguļo autora viedokli ne tikai par prasītājiem, bet arī par Krievijas prezidentu, komponistu /pers. H/, Latvijas politiķiem, politiskajām partijām un citām personām.

[3.3] Par pamatotiem atzīstami atbildētājas argumenti attiecībā uz apstākļiem jeb faktisko bāzi, kas bijusi rakstā ietvertā teksta pamatā. Raksts tapis laikā, kad pasaulē aktualizējās daudz un dažādi politiskie notikumi tieši saistībā ar Krievijas Federāciju un Krimas krīzi, proti, 2014.gada 28.janvārī visā Krimas teritorijā specvienību karavīri bez pazīšanās zīmēm ieņēma valdības ēkas un lidostas. Starptautisko situāciju saasināja Krievijas Federācijas prezidenta Vladimira Putina vēršanās pie Valsts domes 1.martā ar lūgumu atļaut Krimā izmantot Krievijas karaspēku. Krimā 2014.gada martā notika pasaulē neatzītais referendums un citas saspīlējumu veicinošas darbības Ukrainā, savukārt Latvija ieņēma kopējo Eiropas Savienības nostāju attiecībās, neatzīstot Krimas pievienošanu Krievijai.

Ņemot vērā Latvijas Nacionālās operas un baleta likumā noteikto LNOB darbības mērķi (3.pants), funkcijas (4.pants), kā arī to, ka LNOB finanšu līdzekļi tiek veidoti arī no nodokļu maksātāju naudas (13.pants), valsts iedzīvotājiem LNOB asociējas ar vietu, kurā cita starpā tiek radīta arī Latvijas kultūras vēsture. LNOB ir īpašs statuss valsts kultūras jomā, un tā ir viens no nacionālās suverenitātes simboliem. Atbildētāja pamatoti norādījusi, ka minēto faktisko apstākļu kopums, tai skaitā, Latvijas nostāja jautājumā par Krimas aneksiju un tās atspoguļojums medijos kontekstā ar LNOB normatīvajos aktos noteikto statusu un valdes locekļu – valsts amatpersonu statusu, deva pietiekamu faktisko bāzi salīdzinoši asā formā izteikties par rakstā minētā Krievijas Federācijas pilsoņa dzimšanas dienas svinībām LNOB ēkā, kas nav savienojamas ar tiesību normās un sabiedrības acīs izvirzītajiem LNOB standartiem.

[3.4] Nav pamata apšaubīt arī atbildētājas argumentus, atsaucoties uz Konvencijas 10.panta otro daļu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk arī – ECT) atziņām, ka jaunrades brīvība izriet no uzskatu paušanas brīvības. Šī brīvība ietver tiesības netraucēti paust un izplatīt informāciju un idejas, kas nodrošina visu veidu ideju, kultūru, politiskas un sabiedrībai nozīmīgas informācijas apmaiņu. Minētās Konvencijas 10.pantā noteiktās tiesības brīvi paust savus uzskatus attiecas arī uz tādām idejām un informāciju, kas aizvaino, šokē vai kaitina. Tādējādi minētais pants aizsargā ne tikai pausto uzskatu saturu un būtību, bet arī izteiksmes formu.

[3.5] Neraugoties uz minēto, nevar piekrist atbildētājas viedoklim, ka ar epitetiem bagātais viedoklis (raksts) nav rupjš un aizskarošs. Novērtējot prasības pieteikumā norādīto rakstā ietverto tekstu, tajā nav konstatējama autora jaunrades brīvība, kuru aizsargā Konvencijas 10.pants.

[3.5.1] Gramatiskā izteiksmē (*tā spriedumā*) uz LNOB kā rupja, aizskaroša un pat vulgāra ir attiecināta frāze „Nacionālo operu uz vienu nakti padarot par [..] publisko namu".

[3.5.2] Savukārt attiecībā uz pārējiem prasītājiem kā LNOB valdes locekļiem kā rupjas, aizskarošas un vulgāras attecinātas sekojošas frāzes: „LNO valde ar /pers. C/ vadībā atdevās [..] par 129 tūkstošiem eiro. Atdevās ciniski un Latvijas nodokļu maksātājus pazemojoši", „Operas zāle bija jāpadara par Kremļa bordeli", „/pers. C/, /pers. E/ un /pers. D/ (LNO valde) atdevās Kremļa galmam [..] atdevās zem galdiem [..]".

[3.6] Atbilstoši ECT atziņām nav būtiska izteikuma gramatiskā interpretācija un forma, kādā izteikums pausts, bet gan publikācijas vai izteikumu kopējais konteksts. Būtiska nozīme piešķirama tam, kā šādu izteikumu uztver neitrāls lasītājs – piemēram, vai viņš to vērtētu kā neizdevušos joku, asu kādas personas kritiku, vai uztvertu kā konkrētu faktu. Svarīga var būt arī paša izteikuma autora piešķirtā nozīme attiecīgajiem izteikumiem.

Novērtējot rakstā ietvertās frāzes teksta kontekstā, atzīstams, ka pat neitrāls lasītājs to uztvertu kā asu LNOB valdes locekļu kritiku ar tekstā iekļautām rupjām, aizskarošām un pat vulgārām frāzēm.

[3.7] ECT atzinusi, ka viedokli nedrīkst izteikt klaji rupjā veidā, tomēr izvēlētās formas pamatotību un pieļaujamās kritikas robežas ir saistītas ar izteikumu kontekstu, sabiedrības interesēm un mērķi, kādēļ izvēlēti konkrētie izteikumi.

Nav strīda, ka prasītāji bija LNOB valdes locekļi – valsts amatpersonas. Lai arī demokrātiskā sabiedrībā politiķiem un valsts amatpersonām ir jāuzņemas lielāka kritika nekā vidusmēra cilvēkam, būtisks ir ne tikai iesaistīto personu statuss, bet arī jautājuma, ar kuru saistīts goda un cieņas aizskārums, sabiedriskā nozīmība. Tādēļ valsts amatpersonu un politiķu kritikas robežas būs plašākas, ja apstrīdētie izteikumi attiecas uz viņiem uzticēto valsts pienākumu izpildi.

Novērtējot visu raksta tekstu kopumā, atzīstams, ka tajā ietverti arī vulgāri un pazemojoši izteikumi, taču ECT norādījusi, ka, vērtējot publikāciju, jāapsver, vai tā aplūko plašākai sabiedrībai interesējošu jautājumu, kā arī jāņem vērā sociālais un politiskais konteksts, saistībā ar kuru tā publicēta.

Šajā spriedumā jau norādīts uz faktisko bāzi jeb politisko kontekstu, kas bija strīdus raksta pamatā. Turklāt no lietas materiāliem izriet, ka Kultūras ministrija apsvērusi iespēju lauzt /pers. C/ noslēgto līgumu, taču tas netika darīts, apsverot līguma laušanas negatīvās sekas.

Tādejādi rakstā, lai gan asā un pat rupjā formā, tomēr tika atspoguļoti plašākai sabiedrībai interesējoši jautājumi, kas atspoguļoti kontekstā ar Krimas krīzi. Tā kā prasītāji bija valsts amatpersonas, pret viņiem ir pieļaujamas plašākas kritikas robežas, nekā pret privātpersonām. Šādām personām

ir jāapzinās, ka viņu darbība būs sabiedrības interešu lokā, kas nozīmē arī pieļaujamās kritikas plašākas robežas.

[3.8] Tiesa pievienojas atbildētājas viedoklim, ka objektīvi pastāvēja faktisko apstākļu kopums, kas deva pamatu publicēt strīdus rakstu salīdzinoši asā formā paužot savu attieksmi par nepieņemamu dzimšanas dienas svinību organizēšanu LNOB telpās, tomēr, konstatējot, ka rakstā ietvertas rupjas, aizskarošas un pat vulgāras frāzes, pastāv tiesisks pamats atzīt, ka atbildētāja aizskārusi prasītāju godu un cieņu, kas savukārt atbilstoši likuma „Par presi un masu informācijas līdzekļiem" 21.panta pirmajai daļai paredz tiesības prasīt atvainošanos.

[3.9] Konstatējot, ka atbildētāja, publicējot konkrēto rakstu, ir aizskārusi prasītāju godu un cieņu, pastāv pamats noteikt atbildētajai pienākumu atlīdzināt aizskārumu – piedzīt mantisku kompensāciju, kurai jābūt samērīgai, jānodrošina līdzsvars starp vārda brīvību un goda un cieņas aizsardzību. Tādējādi tiesai jāgūst pārliecība, ka noteiktās kompensācijas radītais efekts nav tāds, ka tas pilnībā liegtu tiesības uz vārda brīvību un atturētu atbildētāju izteikties par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem. Jāņem vērā, vai piespriežamā summa izpildīs taisnīguma, prevencijas un samierināšanas funkciju. Konkrētajā lietā kompensācijas apmērs nosakāms, ņemot vērā raksta tapšanas pamatā esošo politisko kontekstu jeb faktisko bāzi.

Lietā noskaidrots, ka interneta vietne www.tvnet.lv ir ļoti populāra, ko apliecina lietā iesniegtie rakstveida pierādījumi, kas norāda uz lielu šīs vietnes lasītāju skaitu. Tāpat lietā noskaidrots, ka publikācija nav negatīvi ietekmējusi LNOB komercdarbību.

Izvērtējusi kompensācijas mērķi, taisnīguma, prevencijas un samierināšanas funkciju, kā arī piemērojot vienlīdzības principu, kas balstīts uz tiesu praksi lietās par goda un cieņas civiltiesisko aizsardzību (piem., PAC-0440/2013, PAC-1003/2013, CA-0513/2018, CA?686/2013 (*tā spriedumā*)), par atbilstošu uzskatāma kompensācija LNOB labā 3000 EUR, savukārt pārējo prasītāju labā prasījuma robežās – 1 EUR katram.

[3.10] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punkta „a" un „d" apakšpunktu prasītājiem atlīdzināmi izdevumi advokāta palīdzības samaksai 3750 EUR.

[4] Par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 23.decembra spriedumu atbildētāja iesniedza kasācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta. Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[4.1] Apgabaltiesas ieskatā, faktisko apstākļu kopums deva pietiekamu faktisko bāzi, lai publikācijā varētu izteikties salīdzinoši asā formā. Tomēr apelācijas instances tiesa spriedumā norādījusi, ka daži izteikumi atzīstami par klaji rupjiem, aizskarošiem un vulgāriem, spriedumā nepamatojot, kādēļ tie par tādiem uzskatāmi. Šāds pamatojuma trūkums nonāk pretrunā ar Senāta spriedumā izteiktajām atziņām, kā arī tiek pārkāpts Civilprocesa likuma 189. un 190.pants.

[4.2] Attiecībā uz LNOB par rupju, aizskarošu un vulgāru atzīts izteikums „Nacionālo operu uz vienu nakti padarot par [..] publisko namu". Vārdu salikums „publisks nams" pats par sevi nav rupjš, jo ar to var tikt apzīmēta jebkura publiska ēka, kas nepieciešama sabiedrības interešu nodrošināšanai. Šī metafora lietota, lai uzsvēru, ka LNOB ēka par attiecīgu samaksu tiek izmantota veidā, kas nav savienojams ar tiesību normās un sabiedrības acīs izvirzītajiem LNOB standartiem. Minētais vārdu salikums uz LNOB ēku attiecināts vienīgi saistībā ar LNOB valdes locekļu darbībām. Pārsūdzētajā spriedumā nav vērtēts un pamatots, kādēļ ar hiperbolām bagāta, salīdzinoši uzbrūkoša satīra būtu uzskatāma par klaji rupju, kā arī nav atspoguļots pamatojums tam, ka šāda apzīmējuma lietošanas vienīgais mērķis bija personiski aizvainot.

[4.3] Attiecībā uz pārējiem prasītajiem apgabaltiesa par rupju, aizskarošu un vulgāru atzinusi attiecīgajā kontekstā minēto metaforu „atdevās". Minētā vārda vietā varētu lietot vārdu „pārdevās", jo tie abi raksturo autora un lielas sabiedrības daļas ieskatā nepieņemamu LNOB ēkas izmantošanu, pretī saņemot samaksu. Spriedumā arī nav ņemti vērā atbildētājas iebildumi par vārda „atdoties" skaidrojumu – ļauties, nepretoties, aizrauties, pilnīgi veltīt, ziedot sevi, nodoties. Valdes locekļu rīcības apzīmējums lietots vienīgi personu profesionālās darbības novērtējuma kontekstā.

Pat paviršu iepazīstoties ar publikācijas saturu, var nonākt pie secinājuma, ka izteicieni „publisks nams" un „atdevās" ir lietoti pārnestā nozīmē, taču tajā ietvertās metaforas un hiperbolas raksturo autora satīrisko izteiksmes stilu – šādi publicistiskās satīras izteiksmes līdzekļi pastiprina autora domu gājienu gan par to, ka ar naudas līdzekļiem var panākt LNOB ēkas acīmredzami nepieņemamu izmantošanu, gan par to, ka operas parterā un beletāžā, kas ir domāti operas un baleta cienītājiem, tiek ienesti un bagātīgi uzklāti nepieņemamo svinību galdi.

Pretēji Senāta spriedumā, kas taisīts šajā lietā, dotajām norādēm, apgabaltiesa nav vērtējusi publikācijas žanru un tajā lietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

[4.4] Spriedumā secināts, ka nav konstatējama autora jaunrades brīvība, ko aizsargā Konvencijas 10.pants, tomēr tiesa nav ņēmusi vērā, ka ECT vērtējumā vulgāru frāžu lietojums pats par sevi nav izšķirošs apstāklis aizskaroša izteikuma izvērtējumā, jo to lietojums var kalpot arī tikai stilistiskiem mērķiem. Stils ir daļa no saziņas kā izteiksmes formas un ir aizsargāts kopā ar izteiksmes saturu. Publikācijas autora satīriskais stils pats par sevi ietilpst Konvencijas 10.panta aizsardzības tvērumā.

Spriedumā, ar kuru nepieļaujami tiek ierobežota mākslinieciskā brīvība, tiesa nav ņēmusi vērā, ka publikācija veidota ironiskā, satīriskā formā, balstoties uz reāliem notikumiem, vienlaikus ietverot fikcijas elementus.

[4.5] Neskatoties uz apgabaltiesas spriedumā atzīto, ka rakstā minēts plašākai sabiedrībai interesējošs jautājums, atbildētājas viedoklim dota pietiekama faktiskā bāze, lai salīdzinoši asā formā izteiktos par notikušajām svinībām, un valsts amatpersonām ir jāuzņemas lielāka kritika nekā vidusmēra cilvēkam, tiesa tomēr nav ņēmusi vērā, ka, pat ja izteikumi būtu rupji un aizskaroši, to lietošana pati par sevi nav pamats viedokļa ierobežošanai, ja šādam viedoklim bija pietiekama faktiskā bāze. Tiesa nepamatoti konstatējusi, ka attiecīgo frāžu lietošana, pastāvot pietiekamai faktiskajai bāzei, automātiski ir nepieļaujama un rada goda un cieņas aizskārumu. Lai arī tiesa norāda, ka ir novērtējusi attiecīgās frāzes kopumā ar tekstu, šāds izvērtējums spriedumā nav atrodams.

[4.6] Lai konstatētu morālā kaitējuma esamību, apgabaltiesai saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu, uz kuru spriedumā pat nav atsauces, bija jāvērtē ar publikāciju nodarītais kaitējums LNOB reputācijai. Neraugoties uz to, ka reputācija pēc publikācijas nav samazinājusies un komercdarbība nav ietekmēta, tiesa piedzinusi 3000 EUR, pamatojoties uz nepamatoti konstatēto goda un cieņas aizskāruma faktu. Apgabaltiesa nav vērtējusi un motivējusi, kādā veidā tā nonākusi pie secinājuma, ka LNOB un tās valdes locekļiem nodarīts morālais kaitējums.

[4.7] No atbildētājas prasītāju labā piedzīti izdevumi advokāta palīdzības samaksai 3750 EUR apmērā, nenorādot, kā aprēķināta piedzenamā tiesāšanās izdevumu summa, un kāda summa piedzenama katra prasītāja labā, kā arī nav norādījusi, kur šāda samaksa veicama.

Katrs prasītājs prasību cēlis par individuāla morālā kaitējuma atlīdzību, kā arī iesniedzis izdevumus apliecinošus dokumentus. Trīs prasītāju prasījumi apmierināti pilnībā, bet LNOB prasījums apmierināts vien daļēji.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 23.decembra spriedums pārsūdzētajā daļā atceļams.

[6] Šajā lietā Senāts ar 2019.gada 10.jūlija spriedumu atcēla Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 24.janvāra spriedumu daļā,

ar kuru VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets", /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ prasība pret SIA „TVNET GRUPA" bija apmierināta, nodot lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Minētajā Senāta spriedumā norādīts, ka apelācijas instances tiesa strīda izšķiršanā nepareizi iztulkojusi un piemērojusi Konvencijas 10.panta normas, Civillikuma 2352.[1] panta trešajā daļā un likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 7.panta piektajā daļā ietvertās normas, kā arī pārkāpusi Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu, 93.panta pirmo daļu, 97.pantu, 189.panta trešo daļu, 190.pantu, 193.panta piekto daļu.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 476.pantam likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāts tiesai, kas šo lietu izskata no jauna. Kasācijas instances tiesa nenorāda savā spriedumā, kāds spriedums jātaisa, izskatot lietu no jauna.

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka minētajā tiesību normā ietverts princips, kas nodrošina tiesisko stabilitāti, izskatot civiltiesiskus strīdus. Ja reiz kasācijas instances tiesa devusi lietā piemērojamās tiesību normas interpretāciju, tad tiesai, kas pēc sprieduma pilnīgas vai daļējas atcelšanas šo lietu izskata no jauna, tā ir obligāta, neatkarīgi no tā, vai tiesa tam piekrīt (sk. *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.[1] nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 859.lpp.*).

Pie lietas caurlūkošanas par jaunu, otrā instance nepārbauda atcelto spriedumu, bet izspriež lietu no jauna, turoties pie Senāta rīkojuma, kurš viņai kā padotai instancei konkrētā lietā ir saistošs (sk. *Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 474.–475.lpp.*).

Izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesa ir saistīta ar Senāta sniegto likuma iztulkojumu, kā arī paliek spēkā visas agrākās procesuālās darbības un viss pierādīšanas materiāls, kas lietā iegūts, ciktāl Senāts šo materiālu nav diskreditējis, jeb atzinis par defektīvu. Tas nozīmē, ka otrajai instancei jāizspriež lieta no jauna pēc būtības, ņemot vērā Senāta norādījumus par materiālo tiesību normu pareizu piemērošanu un rīkojoties pēc šiem norādījumiem. Savukārt, ja spriedums atcelts procesuālo tiesību normu pārkāpuma dēļ, tad, izpildot kasācijas instances tiesas norādījumus, tikai jāveic attiecīgās procesuālās darbības, kas tika atzītas par kasācijas iemeslu (sk. sal. *Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 475., 476.lpp., Senāta 2020.gada 25.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-41/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1125.C28330013.6.S) 11.4.punktu*).

Pārbaudot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, Senāts konstatē, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 23.decembra spriedums iepriekš minētajām prasībām neatbilst.

[7] Rīgas apgabaltiesa pārbaudāmajā spriedumā atsaukusies gan uz Civillikuma 2352.[1] pantu, gan uz Konvencijas 10.pantu, kuru interpretācija un piemērošanas kritēriji kontekstā ar ECT judikatūrā izteiktajām atziņām plaši izklāstīti Senāta 2019.gada 10.jūlija spriedumā, taču apgabaltiesa, izskatot lietu atkārtoti, minētās atziņas analizējusi un ņēmusi vērā vien daļēji, par ko liecina spriedumā izdarītie savstarpēji pretrunīgie, kā arī nemotivētie secinājumi, uz ko norādīts arī kasācijas sūdzībā (sk. *šā sprieduma 4.punktu*).

[7.1] Tiesa atzinusi, ka faktisko apstākļu kopums (sk. *šā sprieduma 3.3.punktu*) deva pietiekamu faktisko bāzi, lai salīdzinoši asā formā izteiktu viedokli par sabiedrībai interesējošu jautājumu – rakstā minētā Krievijas Federācijas pilsoņa dzimšanas dienas svinībām LNOB ēkā, kas nav savienojams ar Latvijas Nacionālajai operai tiesību normās un sabiedrībā izvirzītajiem standartiem. Savukārt /pers. C/, /pers. E/ un /pers. D/, kuri līguma noslēgšanas laikā bija valsts amatpersonas, bija jāapzinās, ka viņu darbība ir sabiedrības interešu lokā un pieļaujamās kritikas robežas ir plašākas.

Tāpat tiesa, atsaucoties uz Konvencijas 10.pantu, norādījusi, ka šajā normā noteiktās tiesības brīvi paust savus uzskatus attiecas arī uz tādām idejām un informāciju, kas aizvaino, šokē vai kaitina. Tādējādi minētais pants aizsargā ne tikai pausto uzskatu saturu un būtību, bet arī izteiksmes formu.

Tomēr tiesa nonākusi pie secinājuma, ka rakstā ir ietvertas rupjas, aizskarošas un pat vulgāras frāzes (sk. *šā sprieduma 3.5.1. un 3.5.2.punktu*), tādēļ pastāv tiesisks pamats atzīt, ka atbildētāja aizskārusi prasītāju godu un cieņu, kas savukārt atbilstoši likuma „Par presi un masu informācijas līdzekļiem" 21.panta pirmajai daļai paredz tiesības prasīt atvainošanos.

No iepriekš minētā redzams, ka apgabaltiesa, līdzīgi kā 2017.gada 24.janvāra spriedumā, nepareizi piemērojusi Civillikuma 2352.[1] panta trešo daļu, jo prasītāju goda un cieņas aizskārumu faktiski atzinusi tikai tādēļ, ka publikācijā ietvertās atsevišķās frāzes, tiesas ieskatā, ir rupjas, aizskarošas un pat vulgāras, tajā pat laikā nesniedzot spriedumā pamatojumu, kādēļ tieši šādā veidā izteiktais viedoklis atzīstams par tādu, kas pārkāpj pieļaujamās kritikas robežas.

[7.2] Senāts piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentam, ka, pat paviršī iepazīstoties ar publikācijas saturu, var nonākt pie secinājuma, ka vārdkopa „publiskais nams", kā arī vārds „atdevās" frāzēs, kas minētas šā sprieduma 3.5.1. un 3.5.2.punktā, lietoti pārnestā nozīmē.

Tādēļ, novērtējot, vai ir pārkāptas pieļaujamās kritikas robežas, tiesai bija jānoskaidro, ar kādu mērķi atsevišķi vārdi vai vārdkopas rakstā ir lietoti, ko tiesa nav darījusi. Tāpat spriedumā nav veltīta uzmanība strīdus publikācijas žanram un rakstā lietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem (hiperbolām, metaforām utt.).

Lai gan spriedumā vairākkārt uzsvērts, ka lietotās frāzes analizētas kontekstā ar visu publikācijas tekstu, spriedumā, pārkāpjot Civilprocesa likuma 193.panta piekto daļu, šāda analīze nav atrodama, tāpat kā nav atrodami tiesas motīvi, kādēļ noraidīti jau apelācijas sūdzībā minētie argumenti, ka rakstā ironiskā un satīriskā formā, lietojot dažādus izteiksmes līdzekļus, arī hiperbolas un metaforas, izteikts ass nosodījums un kritika par konkrētajos faktiskajos apstākļos notikušu Latvijas mākslas un kultūras simbola – operas nama lielās zāles – iznomāšanu par samaksu Krievijas Federācijas pilsonim privāta pasākuma – dzimšanas dienas svinību – rīkošanai.

[7.3] Viedoklis arī nedrīkstētu būt izteikts klaji rupjā veidā, tomēr izvēlētās formas pamatotība un pieļaujamās kritikas robeža ir saistīta ar izteikumu kontekstu, sabiedrības interesēm un mērķi, kādēļ izvēlēti konkrētie izteikumi (sk. sal. *ECT 2009.gada 6.oktobra sprieduma lietā „Kuliś and Różycki v. Poland", iesnieguma Nr. 27209/03, 39.punktu un 2014.gada 17.aprīļa sprieduma lietā „Mladina d.d. Ljubljana v. Slovenia", iesnieguma Nr. 20981/10, 43.punktu*).

Uzbrūkoša valoda var atrasties ārpus izteiksmes brīvības aizsardzības, ja tā ir nepamatota nomelnošana, piemēram, ja vienīgais uzbrūkošā apgalvojuma nolūks bijis aizvainot. Taču rupjas vārdkopas pašas par sevi nav izšķirošas, novērtējot uzbrūkošo izteikumu, jo tām var būt vienīgi satīrisks nolūks (sk. *ECT 2016.gada 22.novembra sprieduma lietā „Grebneva and Alisimchik v. Russia", iesnieguma Nr. 8918/05, 52.punktu).*

Satīras raksturīgās pazīmes ir pārspīlējums un realitātes sagrozīšana, kas dabiski vērsta uz provokāciju un satraukuma radīšanu. Katra iejaukšanās mākslinieka vai sociālā komentētāja tiesībās uz šādu izpausmi ir jāvērtē ar īpašu rūpību (sk. *ECT 2016.gada 2 jūnija sprieduma lietā „Instytut Ekonomichnykh Reform, Tov v. Ukraine", iesnieguma Nr. 61561/08, 46.punktu*).

Senāts 2019.gada 10.jūlija spriedumā uz šīm ECT nolēmumos izteiktajām un strīda pareizai izšķiršanai piemērojamām atziņām bija atsaucies, tomēr apgabaltiesa, ignorējot apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentus par to, ka raksts veidots ironiskā un satīriskā formā, šīs atziņas nav ņēmusi vērā un lietas faktisko apstākļu kontekstā nav analizējusi.

[8] Atbilstoši Civillikuma 1635.pantam katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

Ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas vai garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisko tiesību vai

nemantisko labumu aizskārumu. Atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas.

Ja šā panta otrajā daļā minētā neatļautā darbība ir izpaudusies kā noziedzīgs nodarījums pret personas dzīvību, veselību, tikumību, dzimumneaizskaramību, brīvību, godu, cieņu vai pret ģimeni, vai nepilngadīgo, pieņemams, ka cietušajam šādas darbības rezultātā ir nodarīts morālais kaitējums. Citos gadījumos morālais kaitējums cietušajam jāpierāda.

Ievērojot, ka tiesas spriedumā nav norādīts uz apstākļiem un pierādījumiem, kas apstiprina morālā kaitējuma nodarīšanu katram no prasītājiem, par pamatotiem atzīstami kasācijas sūdzībā izteiktie argumenti (sk. *šā sprieduma 4.6.punktu*), ka, nosakot atlīdzību par morālo kaitējumu, tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 1635.panta trešo daļu, kas noteic cietušā pienākumu pierādīt morālā kaitējuma esamību, jo konkrētajā gadījumā nav noticis noziedzīgs nodarījums.

[9] Apgabaltiesa piedzinusi no atbildētājas VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets", /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā izdevumus advokāta palīdzības samaksai 3750 EUR apmērā.

Senāts konstatē, ka šādā veidā apgabaltiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 198.panta pirmo daļu, kas noteic, ka spriedumā vairāku prasītāju labā tiesa norāda, kāda sprieduma daļa attiecas uz katru no viņiem, vai arī to, ka piedziņas tiesības ir solidāras.

[10] Ievērojot iepriekš minēto, Senāts atzīst, ka spriedums tā pārsūdzētajā daļā ir atceļams, atmaksājot par kasācijas sūdzības iesniegšanu iemaksāto drošības naudu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu, 474.panta 2.punktu, 477.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 23.decembra spriedumu daļā, ar kuru:

1) SIA „TV NET" uzlikts pienākums publicēt atvainošanos par VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets", /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ goda un cieņas aizskaršanu interneta portāla www.tvnet.lv sadaļas „Viedokļi" rubrikā „TVNET komentārs";

2) no SIA „TV NET" VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets" labā piedzīta kompensācija par goda un cieņas aizskaršanu 3000 EUR un samaksātā valsts nodeva 354,74 EUR;

3) noteiktas VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets" tiesības par laiku no sprieduma spēkā stāšanās dienas līdz sprieduma izpildei saņemt no SIA „TV NET" likumiskos 6 % gadā no piedzītās, bet nesamaksātās naudas summas 3000 EUR;

4) no SIA „TV NET" /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā piedzīta kompensācija par goda un cieņas aizskaršanu 1 EUR un samaksātā valsts nodeva 71,14 EUR katram;

5) no SIA „TV NET" VSIA „Latvijas Nacionālā opera un balets", /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ labā piedzīti tiesāšanās izdevumi advokāta palīdzības samaksai 3750 EUR;

6) no SIA „TV NET" valsts ienākumos piedzīti ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 10,42 EUR.

Nodot lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Atmaksāt SIA „TVNET GRUPA" drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore referente I. Lauka
Senators K. Balodis
Senatore Ļ. Kušnire